

Robert TALAGA*

Kurator spadku w postępowaniu o przyznanie prawa pomocy przed sądem administracyjnym

1. Uwagi wprowadzające

Miejsce zmarłej strony postępowania może zająć kurator, czyli „osoba wyznaczona z urzędu do pilnowania interesów jakiejś instytucji lub grupy ludzi”¹. Kurator spadku umożliwia przeprowadzenie postępowania spadkowego z poszanowaniem praw osób trzecich (niemogących podejmować samodzielnie czynności procesowych). Kurator spadku jest ustanawiany wyłącznie przez sąd powszechny (sąd spadku)². W ramach ustawowego umocowania kurator spadku jest upoważniony do podejmowania czynności prawnych, które wywołują skutki prawne w sferze prawnej spadkobierców. Ustanowiony kurator spadku posiada zdolność sądową w zakresie nieobjętego spadku³. Wówczas może on pełnić rolę zastępcy procesowego zmarłej strony postępowania sądownoadministra-

* Starszy referendarz sądowy w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym w Poznaniu, e-mail: r.talaga@wsa.poznan.pl.

¹ M. Szymczak, *Kurator* [hasło w:] *Słownik języka polskiego PWN. Tom pierwszy A–K*, red. H. Szkiładź, S. Bik, C. Szkiładź, Warszawa 1978, s. 1088; S. Dubisz, *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2006, s. 365; L. Drabik, E. Sobol, *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2007, s. 216.

² Sądem spadku jest sąd rejonowy ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy, a jeżeli miejsca zamieszkania w Polsce nie da się ustalić – sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część. W przypadku braku powyższych podstaw sądem spadku jest sąd rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy (art. 628 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, t.j.: Dz.U. z 2018 r., poz.1360 (dalej: k.p.c.)).

³ Orzeczenie SN z dnia 5 kwietnia 1956 r., III CR 566/56, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Karna” 1956, nr 4, poz. 115, LEX nr 118773; wyrok SN z dnia 8 lipca 1969 r.,

cyjnego i powinien być tak samo traktowany w zakresie uprawnień procesowych⁴.

Niniejsze opracowanie ma na celu poruszenie wybranych zagadnień związanych z wstąpieniem kuratora spadku do postępowania sądowoadministracyjnego, które w praktyce mogą okazać się problematyczne. Przeprowadzona analiza obejmuje przede wszystkim obowiązujące przepisy prawne. Określenie zakresu ich zastosowania ma ułatwić odpowiedź na pytania związane z obowiązkami finansowymi kuratora spadku w postępowaniu sądowoadministracyjnym. Dopiero wówczas można ustalić zakres dopuszczalnego ubiegania się o prawo pomocy przez kuratora spadku. Szczególny charakter prawny kuratora spadku nie pozostaje też bez wpływu na przebieg samego postępowania, które wymaga uwzględnienia kilku modyfikacji (np. zakresu wniosku). Zrekonstruowany model postępowania oprócz uwzględnienia poglądów zaprezentowanych w literaturze wymaga również uzupełnienia poglądami ukształtowanymi w dotychczasowym dorobku orzeczniczym (zarówno sądów administracyjnych, jak i sądów powszechnych). W efekcie końcowym konieczne jest podjęcie próby połączenia poglądów o charakterze teoretycznym z poglądami o charakterze praktycznym.

2. Przebieg postępowania z wniosku kuratora spadku o przyznanie prawa pomocy

Szczególny charakter prawny kuratora spadku związany z reprezentowaniem interesów nieznanymi spadkobierców nie pozostaje bez wpływu na przebieg samego postępowania o przyznanie prawa pomocy. Brak szczególnych regulacji dotyczących składania wniosku o przyznanie prawa pomocy przez kuratora spadku zasadniczo nie oznacza jednak pominięcia rygorów wprowadzonych w tym względzie przez P.p.s.a.⁵ Wręcz przeciwnie, brak wskazówek wyłączających taki obowiązek ze strony ustawodawcy należałoby uznać za równoznaczny z obowiązkiem odpowiedniego zastosowania wszystkich regulacji zawartych w P.p.s.a. Wniosek o przyznanie prawa pomocy złożony przez kuratora spadku podlega

III CRN 220/69, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego” 1970, nr 5, poz. 83, LEX nr 1000; K. Korzan, *Glosa do wyroku SN z dnia 8 lipca 1969 r.*, III CRN 220/69, „Nowe Prawo” 1971, nr 7–8, s. 1197.

⁴ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 14 czerwca 2007 r., IV SA/Wa 487/07, LEX nr 351333; H. Knysiak-Molczyk, *Prawo do korzystania z pomocy i instytucji reprezentacji w postępowaniu administracyjnym*, „Samorząd Terytorialny” 2003, nr 9, s. 42.

⁵ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, t.j.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1369 ze zm. (dalej: P.p.s.a).

zatem wszystkim regułom, jakie odnoszą się do ubiegania o pomoc ze strony Skarbu Państwa w toku prowadzonego postępowania sądowoadministracyjnego. W niektórych przypadkach ulegają one jednak modyfikacji z uwagi na konieczność uwzględnienia szczególnego charakteru i specyficznej pozycji procesowej kuratora spadku.

2.1. Termin wniesienia wniosku o przyznanie prawa pomocy

Moment złożenia wniosku o przyznanie prawa pomocy jest istotny dla jego rozpoznania, gdyż wyznacza cezurę czasową skutków prawnych, jakie na przyszłość może wywołać wydane w tym przedmiocie orzeczenie. Z punktu widzenia kuratora spadku należy przyjąć, że zastosowanie znajdują wszystkie zasady dotyczące dopuszczalnego terminu złożenia wniosku o przyznanie prawa pomocy. Tym bardziej, że kurator spadku może zarówno wszcząć postępowanie sądowoadministracyjne, jak i wstąpić do takiego postępowania, które już toczy się przed sądem administracyjnym. Wniosek o przyznanie prawa pomocy może być zatem wniesiony przez kuratora spadku przed wszczęciem postępowania⁶ lub w toku prowadzonego postępowania przed sądem administracyjnym (art. 243 § 1 P.p.s.a.). Dopuszczalne wydaje się również złożenie wniosku o przyznanie prawa pomocy w trakcie postępowania ze skargi o wznowienie postępowania, a także w trakcie postępowania ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądu⁷. Szczególnie uzasadnione pozostaje takie stanowisko wobec sporów dotyczących tego, czy przyznane wcześniej prawo pomocy automatycznie rozciąga swoje skutki na wspomniane postępowania.

2.2. Formularz wniosku o prawo pomocy

Ustawodawca nie przewidział specjalnego formularza wniosku o przyznanie prawa pomocy dostosowanego do szczególnej pozycji kuratora spadku. Taka sytuacja jest o tyle kłopotliwa, że przepisy dotyczące możliwości przyznania prawa pomocy, które zostały zawarte w Oddziale 2 Rozdziału 2 Działu V P.p.s.a. odnoszą się jedynie do „strony”. Zasadniczo zatem prawo pomocy może być przyznane stronie postępowania sądo-

⁶ G. Radecki, *Wniosek o przyznanie prawa pomocy złożony przed wpływieniem skargi do sądu administracyjnego*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2009, nr 4, s. 54–71.

⁷ G. Karcz, *Glosa do postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 grudnia 2012 r. (sygn. akt II OZ 1120/12)*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2015, nr 6, s. 142–146.

wego, która złożyła wniosek (art. 243 P.p.s.a.). W znaczeniu procesowym stroną postępowania jest organ, którego działanie lub bezczynność stanowi przedmiot skargi, a także jednostka, która występuje we własnym imieniu jako skarżący (art. 32 P.p.s.a.) albo jako uczestnik (art. 33 P.p.s.a. w związku z art. 12 P.p.s.a.). Natomiast wniosek o prawo pomocy może zostać złożony przez osobę fizyczną lub osobę prawną (art. 246 § 1–2 P.p.s.a.).

Składając wniosek o przyznanie prawa pomocy, kurator spadku powinien być traktowany wyłącznie jako osoba reprezentująca interesy strony postępowania, która sama nie jest jednak stroną prowadzonego postępowania sądowoadministracyjnego. W konsekwencji kurator spadku nie ma legitymacji do ubiegania się o prawo pomocy we własnym imieniu i może jedynie ubiegać się o przyznanie prawa pomocy w odniesieniu do interesów osób, które reprezentuje. Takie rozwiązanie pozostaje zbieżne z funkcjonującą zarówno w literaturze⁸, jak i w orzecznictwie⁹ koncepcją, według której kurator spadku jest uznawany za „zastępcę pośredniego nieustalonych spadkobierców, który działa we własnym imieniu w obrocie prawnym jako strona, ale na rzecz spadkobierców”.

W praktyce odpowiednie odniesienie powyższych regulacji oraz poglądów prezentowanych w literaturze i orzecznictwie oznacza konieczność złożenia przez kuratora spadku wniosku o przyznanie prawa pomocy na urzędowym formularzu dla osób fizycznych (PPF), aby mógł on zostać rozpoznany merytorycznie. Natomiast wniosek o przyznanie prawa pomocy, który nie został złożony przez kuratora spadku na urzędowym formularzu zasadniczo powinien być pozostawiony bez rozpoznania. Takie rozwiązanie wydaje się oczywiste i nie pozostaje co do zasady w sprzeczności z celem istnienia wymogu formalnego składania wniosków o przyznanie prawa pomocy na urzędowym formularzu.

2.3. Zakres składnego wniosku o przyznanie prawa pomocy

Istotne dla skutecznego ubiegania się o prawo pomocy jest prawidłowe określenie żądania skierowanego do sądu. Wobec przyjęcia, że kurator spadku nie korzysta ze zwolnienia ustawowego od obowiązku ponoszenia

⁸ W. Broniewicz, *W kwestii prawnego kuratora*, „Palestra” 1968, nr 6, s. 60 i n.; M. Pazdan, *Przedstawicielstwo*, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2008, s. 472; T. Ereciński, J. Gudowski, *Kodeks Postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, t. 3, wyd. 4, Warszawa 2012, s. 479.

⁹ Wyrok SN z dnia 10 grudnia 2009 r., III CSK 82/09, Lex Polonica nr 2221912.

kosztów sądowych zasadne wydaje się zachowanie przez kuratora spadku uprawnienia do ubiegania się o prawo pomocy w zakresie zwolnienia od kosztów sądowych. Nie ma również podstaw do wykluczenia możliwości ubiegania się przez kuratora spadku o przyznanie prawa pomocy w zakresie ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika z urzędu na zasadach ogólnych. W sposób oczywisty nie dotyczy to jednak sytuacji, w której ustanowiony kurator spadku pozostaje jednocześnie profesjonalnym pełnomocnikiem uprawnionym do dokonania czynności procesowych niezbędnych do zachowania prawa do sądu przez nieznanych spadkobierców, których reprezentuje (np. do wniesienia skargi kasacyjnej do sądu odwoławczego). Natomiast jeżeli ustanowiony w sprawie kurator spadku nie jest adwokatem, radcą prawnym lub doradcą podatkowym, wówczas nie ma zdolności postulacyjnej do sporządzenia i złożenia skargi kasacyjnej, a zatem dla zachowania prawa do sądu powinien mieć zapewnioną możliwość ubiegania się o przyznanie prawa pomocy w zakresie ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika z urzędu, aby umożliwić tym samym skontrolowanie orzeczenia sądu I instancji w imieniu spadkobierców zmarłej strony postępowania¹⁰.

2.4. Wypełnienie wniosku o przyznanie prawa pomocy

W przypadku kuratora spadku modyfikacji ulegają wymogi dotyczące zakresu informacji będących podstawą ubiegania się o przyznanie prawa pomocy. W praktyce powstaje problem związany z wypełnieniem przez kuratora spadku wniosku o przyznanie prawa pomocy na urzędowym formularzu (zarówno w przypadku wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, jak i w przypadku wniosku o ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika z urzędu). Ponieważ przyznanie prawa pomocy jest warunkowane rzeczywistą sytuacją, w jakiej znajduje się wnioskodawca, formularz wniosku o przyznanie prawa pomocy osobie fizycznej (PPF) obejmuje rubryki odnoszące się do udzielenia informacji ujawniających aktualną sytuację wnioskodawcy ubiegającego się o pomoc ze strony Skarbu Państwa. Powstaje jednak wątpliwość, jakie dane powinny zostać zawarte we wniosku o przyznanie prawa pomocy, który jest składany przez kuratora spadku. Kurator spadku w całym postępowaniu przed sądem administracyjnym nie reprezentuje bowiem własnych interesów prawnych, a jedynie interesy spadkobierców zmarłej strony postępowania.

¹⁰ W orzecznictwie takie spostrzeżenia są prezentowane w odniesieniu do kuratora dla osoby nieznanej (*kurator absentis*) – por. postanowienie referendarza sądowego WSA w Krakowie z dnia 19 listopada 2010 r., III SA/Kr 88/10; postanowienie referendarza sądowego WSA w Krakowie z dnia 16 stycznia 2015 r., III SA/Kr 1183/14.

nia sądowego. W tej kwestii znajduje również zastosowanie prezentowany zarówno w literaturze¹¹, jak i w orzecznictwie¹² pogląd, zgodnie z którym kurator spadku jest „przedstawicielem ustawowym nieustalonych spadkobierców, który działa w ich imieniu w obrocie prawnym”. Aproba ta takiej konstrukcji, zgodnie z którą kurator spadku wykonuje jedynie czynności służbowe w zakresie reprezentacji interesów wynikających z nieobjętego spadku na gruncie P.p.s.a., koresponduje również z poglądem wyrażonym w orzecznictwie sądów powszechnych, według którego dla oceny przyznania prawa pomocy złożonego przez kuratora spadku miarodajny jest wyłącznie stan spadku¹³. Przyjęcie takiej koncepcji na gruncie P.p.s.a. oznacza, że w przypadku ubiegania się o przyznanie prawa pomocy przez kuratora spadku nieistotna pozostaje sytuacja majątkowa i rodzinna kuratora spadku, który „czuwa” jedynie nad interesami związanymi z nieobjętym spadkiem do momentu jego objęcia przez spadkobierców. Kurator spadku nie ma zatem obowiązku zawarcia we wniosku o przyznanie prawa pomocy (wypełnionego na urzędowym formularzu) danych dotyczących jego stanu rodzinnego i majątkowego oraz uzyskiwanych dochodów. Takie działanie kuratora spadku nie dotyczy bowiem bezpośrednio ani jego interesu faktycznego, ani jego interesu prawnego. Automatycznie wiąże się to jednak z koniecznością zawarcia we wniosku o przyznanie prawa pomocy aktualnych i rzeczywistych informacji dotyczących sytuacji finansowej i majątkowej spadkodawcy, który przed śmiercią posiadał status strony postępowania. W rezultacie w przypadku wniosku o przyznanie prawa pomocy złożonego przez kuratora spadku podstawą badania powinien być aktualny stan masy spadkowej zarządzanej przez kuratora spadku¹⁴. Takie stanowisko pozostaje

¹¹ K. Korzan, *Stanowisko prawne kuratora spadku*, „Palestra” 1967, nr 12, s. 20 i n.; K. Korzan, *Stanowisko prawne syndyka masy upadłości i jego kwalifikacje*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1993, nr 8, s. 8–17; A. Matan, *Kurator spadku jako zastępca procesowy strony w postępowaniu administracyjnym*, „Roczniki Administracji i Prawa: Teoria i Praktyka” 2000, nr 1, s. 68; E. Cisowska-Sakrajda, *Kurator w postępowaniu przed sądami administracyjnymi* [w:] *Przegląd dyscyplin badawczych i pokrewnych nauce prawa i postępowania administracyjnego. Zjazd Katedr Prawa Administracyjnego i Postępowania Administracyjnego*, red. S. Wrzosek, M. Domańska, J. Izdebski, T. Stanisławski, Lublin 2010, s. 194–195.

¹² Uchwała SN z dnia 2 kwietnia 2008 r., III CZP 12/08, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 2009, nr 6, s. 78, „Monitor Prawniczy” 2008, nr 6, s. 450; postanowienie WSA we Wrocławiu z dnia 12 grudnia 2013 r., I SA/Wr 1462/10; postanowienie WSA w Warszawie z dnia 14 sierpnia 2014 r., I SA/Wa 17/14.

¹³ Postanowienie SN z dnia 31 marca 1958 r., II CR 399/57, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1958, nr 11, poz. 278; M. Margoński, *Kurator spadku*, Warszawa 2009, s. 189.

¹⁴ Postanowienie referendarza sądowego WSA w Poznaniu z dnia 3 lutego 2011 r., II SA/Po 775/10; postanowienie referendarza sądowego WSA w Gorzowie Wlkp. z dnia 13 października 2014 r., I SA/Go 511/14; postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 18 listopada 2014 r., VII SA/Wa 2669/13; postanowienie referendarza sądowego WSA w Poznaniu

również zgodne z przyjętym w orzecznictwie sądów administracyjnych poglądem dopuszczającym możliwość złożenia wypełnionego na urzędowym formularzu wniosku o przyznanie prawa pomocy, który jest podpisany przez pełnomocnika strony¹⁵. Za nieuprawnione należy natomiast uznać poglądy, zgodnie z którymi we wniosku o przyznanie prawa pomocy kurator spadku powinien zawrzeć informacje dotyczące aktualnej sytuacji osób, w imieniu których występuje (spadkobierców). Nie można bowiem wymagać od kuratora spadku, aby dysponował informacjami na temat stanu majątkowego nieznanych osób, które ma za zadanie odszukać w imieniu sądu spadku. Kurator spadku ma natomiast wiedzę na temat masy spadkowej, którą zarządza do momentu jej objęcia przez spadkobierców.

2.5. Rozpoznanie wniosku o przyznanie prawa pomocy kuratorowi spadku

W przypadku kuratora spadku obowiązują takie same przesłanki przyznania prawa pomocy jak w przypadku osoby fizycznej. W efekcie pozostają one zróżnicowane w zależności od tego, czy kurator spadku ubiega się o przyznanie prawa pomocy w zakresie całkowitym (w zakresie zwolnienia od kosztów sądowych oraz ustanowienia pełnomocnika z urzędu), czy jedynie w zakresie częściowym (w zakresie zwolnienia od kosztów sądowych bądź zamiennie ustanowienia pełnomocnika z urzędu)¹⁶.

Prawo pomocy nie może być przyznane kuratorowi spadku w przypadku, gdy złożona przez niego skarga pozostaje w sposób oczywisty bezzasadna (art. 247 p.p.s.a.). Ten przypadek dotyczy sytuacji, w której kurator spadku nie został ustanowiony na wniosek sądu administracyjnego tylko na wniosek innego podmiotu i to jeszcze przed wszczęciem postępowania sądowo-administracyjnego. Oczywista bezzasadność skargi tak jak we wszystkich innych przypadkach oznacza brak podstaw do jej merytorycznego rozpoznania przy bezspornym stanie faktycznym sprawy i bez potrzeby pogłębionej analizy jasno brzmiących przepisów praw-

z dnia 22 stycznia 2015 r., III SA/Po 923/11; postanowienie referendarza sądowego WSA w Gdańsku z dnia 11 sierpnia 2015 r., III SA/Gd 1027/14; postanowienie NSA z dnia 23 kwietnia 2015 r., II OZ 336/15.

¹⁵ Uchwała NSA z dnia 20 maja 2010 r., I OPS 11/09, „Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych” 2010, nr 4, poz. 54.

¹⁶ Zgodnie z art. 246 § 1 P.p.s.a. Przyznanie prawa pomocy osobie fizycznej następuje: 1) w zakresie całkowitym – gdy osoba ta wykaże, że nie jest w stanie ponieść jakichkolwiek kosztów postępowania; 2) w zakresie częściowym – gdy wykaże, że nie jest w stanie ponieść pełnych kosztów postępowania, bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

nych¹⁷. W takim przypadku odmawia się przyznania prawa pomocy kuratorowi spadku, a jego skarga podlega odrzuceniu. Krótko mówiąc – taka niedopuszczalność skargi oznacza podstawę nieprzyznawania prawa pomocy¹⁸.

Wniosek kuratora spadku o przyznanie prawa pomocy podlega rozpoznaniu, gdy skarga jest dopuszczalna. Powinien on jednak zawierać wyczerpujące dane dotyczące masy spadkowej, którą reprezentuje kurator spadku (art. 252 P.p.s.a.). W odniesieniu do wniosku o prawo pomocy złożonego przez kuratora spadku aktualność zachowuje również pogląd związany z koniecznością zbadania przy jego rozpoznaniu, czy w skład masy spadkowej wchodzi należące do zmarłego spadkodawcy środki finansowe, wierzytelności, rzeczy ruchome o znacznej wartości lub nieruchomości, które mogły stanowić źródło pokrycia kosztów prowadzonego postępowania sądowo-administracyjnego. W przypadku braku informacji albo wątpliwości dotyczących masy spadkowej kurator spadku może zostać wezwany do uzupełnienia wniosku o przyznanie prawa pomocy (art. 255 P.p.s.a.). W tym przypadku nie można jednak zapominać, że kurator spadku może reprezentować interesy spadkobierców w trakcie prowadzonego postępowania tylko w granicach zwykłego zarządu¹⁹. Takie określenie oznacza przede wszystkim bieżące gospodarowanie majątkiem wchodzącym w skład masy spadkowej. W efekcie kurator spadku nie jest zobowiązany do poszukiwania majątku spadkobiercy, z którego mógłby pokryć koszty prowadzonego postępowania sądowego, w którym uczestniczy w imieniu spadkobierców, gdyż przekracza to czynności zwykłego zarządu. Jednocześnie ani referendarz sądowy, ani sąd nie mają podstaw do oceny zasadności złożonego wniosku o przyznanie prawa pomocy wyłącznie przez pryzmat osobistej sytuacji majątkowej wnioskodawcy będącego kuratorem spadku. Nie ma również podstaw do wzywania kuratora spadku do nadesłania wypełnionego formularza wniosku o przyznanie prawa pomocy (PPF) w zakresie dotyczącym jego sytuacji majątkowej, a tym samym nie ma podstaw do pozostawienia

¹⁷ M. Niezgódka-Medek, *Komentarz do art. 247, [w:] Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, red. B. Dauter, B. Gruszczyński, A. Kabat, M. Niezgódka-Medek, Warszawa 2011, s. 731; J.P. Tarno, *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 508; postanowienie NSA z dnia 28 stycznia 2009 r., I OZ 35/09, LEX nr 551912; postanowienie NSA z dnia 24 czerwca 2010 r., I OZ 481/10, LEX nr 621860; postanowienie NSA z dnia 3 sierpnia 2010 r., I OZ 577/10, LEX nr 737523; postanowienie NSA z dnia 28 marca 2012 r., II GZ 101/12; postanowienie NSA z dnia 17 września 2010 r., I OZ 663/10; postanowienie NSA z dnia 6 kwietnia 2006 r., I OZ 413/06; postanowienie NSA z dnia 15 lipca 2008 r., II GZ 146/08.

¹⁸ Postanowienie NSA z dnia 9 marca 2012 r., I OZ 140/12.

¹⁹ Orzeczenie SN z dnia 5 kwietnia 1956 r., III CR 566/56, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Karna” 1956, nr 4, poz. 115, LEX nr 118773.

wniosku o przyznanie prawa pomocy bez rozpoznania wobec niewykonania takiego wezwania²⁰. Taka sytuacja jest szczególnie „jaskrawa”, gdy wnioskodawca wyraźnie wskazuje, że występuje w sprawie wyłącznie jako kurator spadku i nie reprezentuje własnych interesów. Natomiast w przypadku niezuzupełnienia wniosku o przyznanie prawa pomocy w zakresie dotyczącym informacji związanych z masą spadkową będzie on podlegał pozostawieniu bez merytorycznego rozpoznania (art. 257 P.p.s.a.).

Jeżeli w sprawie zostały zgromadzone niezbędne wyczerpujące informacje dotyczące masy spadkowej, możliwe jest podjęcie rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku złożonego przez kuratora spadku. Prawo pomocy może być wówczas przyznane, gdy „spadkodawca nie posiadał żadnych środków finansowych (żadnych wierzytelności), z których mogłyby zostać pokryte koszty sądowe”²¹. Dotyczy to także sytuacji, w której kurator spadku „nie dysponuje żadnym majątkiem zmarłych (zarówno rzeczami ruchomymi, jak i nieruchomościami), które przynosiłyby dochód”²². Przy rozpoznawaniu wniosku o przyznanie prawa pomocy rozważenia wymaga także możliwość zbycia rzeczy wchodzących w skład masy spadkowej przez kuratora spadku w celu uzyskania dodatkowych środków finansowych. Ewentualna sprzedaż składników masy spadkowej przez kuratora spadku w celu uzyskania środków finansowych na pokrycie kosztów prowadzonego postępowania sądowo-administracyjnego wymaga jednak uzyskania uprzedniej zgody sądu spadku, która jest konieczna dla zachowania należytego nadzoru nad kuratorem spadku²³. Rozpoznanie wniosku o przyznanie prawa pomocy nie wiąże się bowiem z przejęciem funkcji nadzorczych, jakie posiada sąd spadku względem kuratora spadku ustanowionego jako organ pomocniczy. Odpowiednie orzeczenie sądu spadku pozostaje tym samym wiążące przy rozpoznawaniu wniosku o przyznanie prawa pomocy przed sądem administracyjnym.

Ze względu na szczególny status kuratora spadku jako organu pomocniczego ustanowionego przez sąd spadku można natomiast rozważyć rozpoznanie merytoryczne wniosku o przyznanie prawa pomocy, który nie został złożony na urzędowym formularzu, ale zawiera wszystkie niezbędne elementy do jego rozpoznania, a mianowicie: określone żądanie, jego uzasadnienie oraz wyczerpujące oświadczenie o stanie masy spadkowej

²⁰ Postanowienie NSA z dnia 23 kwietnia 2015 r., II OZ 336/15.

²¹ Postanowienie referendarza sądowego WSA w Poznaniu z dnia 3 lutego 2011 r., II SA/Po 775/10.

²² Postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 18 listopada 2014 r., VII SA/Wa 2669/13.

²³ M. Margoński, *Kurator spadku*, Warszawa 2009, s. 189.

байдź oświadczenie o nieznanomości stanu masy spadkowej ze względu na nieprzeprowadzenie uprzedniego spisu inwentarza²⁴. Taki wniosek kuratora spadku o przyznanie prawa pomocy nie powinien być załatwiany odmownie tylko ze względu na przyjęcie koncepcji ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych innego rodzaju kuratorów²⁵. Podobnie zresztą merytorycznie rozpoznany powinien być wniosek kuratora spadku o przyznanie prawa pomocy w zakresie ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika²⁶. Szczególnie, jeżeli ustanowiony kurator spadku nie pozostaje profesjonalnym pełnomocnikiem (nie wykonuje między innymi zawodu radcy prawnego lub adwokata).

2.6. Śmierć kuratora spadku

Odrębne zagadnienie stanowi przypadek, w którym następuje śmierć ustanowionego kuratora spadku w trakcie prowadzonego postępowania sądowego. W sposób analogiczny do przepisów odnoszących się do strony postępowania można przyjąć, że śmierć kuratora spadku powoduje, że uzyskane przez niego prawo pomocy wygasa, tak jak w przypadku śmierci strony, której przyznano prawo pomocy (art. 251 P.p.s.a.). Można jednak rozważyć inny przebieg postępowania. Określona osoba, która została ustanowiona kuratorem spadku, piastuje bowiem jedynie taką funkcję. W efekcie wyznaczenie innej osoby (za jej zgodą) na kuratora spadku mogłoby oznaczać, że wstępuje ona jedynie we wszystkie uprawnienia, jakie nabył w trakcie prowadzonego postępowania sądowego zmarły kurator spadku. Przyjęcie takiej konstrukcji mogłoby znacznie przyspieszyć całe postępowanie przed sądem administracyjnym chociażby ze względu na brak konieczności ubiegania się po raz kolejny o przyznanie prawa pomocy. Szczególnie, że kolejna osoba pełniąca funkcję kuratora spadku i tak byłaby zobowiązana do przedstawienia informacji związanej ze stanem masy spadkowej, a nie informacji związanych z jej osobistą sytuacją majątkową i rodzinną (art. 252 P.p.s.a.).

²⁴ Postanowienie referendarza sądowego WSA w Gorzowie Wlkp. z dnia 13 października 2014 r., I SA/Go 511/14.

²⁵ Postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 18 listopada 2014 r., VII SA/Wa 2669/13; postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 15 stycznia 2013 r., I SA/Wa 1234/12; postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 18 lutego 2014 r., I SA/Wa 18/14; postanowienie referendarza sądowego WSA w Gorzowie Wlkp. z dnia 13 października 2014 r., I SA/Go 511/14.

²⁶ Postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 18 listopada 2014 r., VII SA/Wa 2669/13.

3. Wnioski końcowe

Śmierć strony postępowania, której wcześniej przyznano prawo pomocy powoduje jego wygaśnięcie z mocy prawa. W takim przypadku przyznane uprawnienie nie jest przenoszone na jej następców prawnych. Prawo pomocy pozostaje bowiem ściśle związane z prawami i obowiązkami osób ubiegających się o jego przyznanie, a także osób, które je uzyskały²⁷. Natomiast postępowanie prowadzone w przedmiocie przyznania prawa pomocy w przypadku śmierci strony, która się o nie ubiegała, podlega umorzeniu. W sytuacji, gdy nie są znani spadkobiercy zmarłej osoby, która posiadała status strony postępowania sądowo-administracyjnego, aby zapewnić należytą ochronę ich interesów prawnych, może zostać ustanowiony kurator spadku. Sądy administracyjne nie są uprawnione do ustanawiania kuratorów spadku, a kompetencja ta należy wyłącznie do sądów powszechnych (sądów spadku).

Kurator spadku nie pozostaje stroną prowadzonego postępowania sądowo-administracyjnego i nie reprezentuje w tym postępowaniu własnych interesów tylko interesy nieznanymi spadkobierców, w imieniu których może ubiegać się o przyznanie prawa pomocy. W konsekwencji jest on zmuszony do złożenia wypełnionego na urzędowym formularzu wniosku o przyznanie prawa pomocy dla osób fizycznych (PPF). We wniosku o przyznanie prawa pomocy kurator spadku nie powinien informować o własnej sytuacji majątkowej i rodzinnej, tylko wskazać, jaki jest stan masy spadkowej. Wobec sporów dotyczących ustawowego zwolnienia od ponoszenia kosztów sądowych przez kuratora spadku można przyjąć, że może on wystąpić zarówno o ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika z urzędu, jak i o zwolnienie od kosztów sądowych. Wniosek o przyznanie prawa pomocy podlega rozpoznaniu na tych samych zasadach, co wszystkie wnioski o przyznanie prawa pomocy. Istotną różnicę w trakcie rozpoznawania sprawy stanowi odniesienie żądania kuratora spadku do stanu masy spadkowej przypadającej nieznanymi spadkobiercom strony. W tym też zakresie możliwe jest wezwanie kuratora spadku do uzupełnienia informacji związanych z prawami majątkowymi po zmarłym spadkodawcy.

Bibliografia

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2013 roku w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej, Dz.U. z 2013 r., poz. 1476.

²⁷ Postanowienie referendarza sądowego WSA w Opolu z dnia 20 maja 2009 r., II SA/Op 70/09.

Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, t.j.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1369 ze zmianami.

Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, Dz.U. Nr 179, poz. 1843 ze zmianami.

Orzecznictwo

Orzeczenie SN z dnia 5 kwietnia 1956 r., III CR 566/56, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Karna” 1956, nr 4, poz. 115, Lex nr 118773.

Postanowienie NSA z dnia 6 kwietnia 2006 r., I OZ 413/06.

Postanowienie NSA z dnia 15 lipca 2008 r., II GZ 146/08.

Postanowienie NSA z dnia 28 stycznia 2009 r., I OZ 35/09, Lex nr 551912.

Postanowienie NSA z dnia 09 października 2009 r., I OPP 52/09.

Postanowienie NSA z dnia 24 czerwca 2010 r., I OZ 481/10, Lex nr 621860.

Postanowienie NSA z dnia 3 sierpnia 2010 r., I OZ 577/10, Lex nr 737523.

Postanowienie NSA z dnia 17 września 2010 r., I OZ 663/10.

Postanowienie NSA z dnia 9 marca 2012 r., I OZ 140/12.

Postanowienie NSA z dnia 28 marca 2012 r., II GZ 101/12.

Postanowienie NSA z dnia 23 kwietnia 2015 r., II OZ 336/15.

Postanowienie referendarza sądowego WSA w Gorzowie Wlkp. z dnia 13 października 2014 r., I SA/Go 511/14.

Postanowienie referendarza sądowego WSA w Krakowie z dnia 19 listopada 2010 r., III SA/Kr 88/10.

Postanowienie referendarza sądowego WSA w Krakowie z dnia 16 stycznia 2015 r., III SA/Kr 1183/14.

Postanowienie referendarza sądowego WSA w Opolu z dnia 20 maja 2009 r., II SA/Op 70/09.

Postanowienie referendarza sądowego WSA w Poznaniu z dnia 3 lutego 2011 r., II SA/Po 775/10.

Postanowienie referendarza sądowego WSA w Poznaniu z dnia 22 stycznia 2015 r., III SA/Po 923/11.

Postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 15 stycznia 2013 r., I SA/Wa 1234/12.

Postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 18 lutego 2014 r., I SA/Wa 18/14.

Postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 18 listopada 2014 r., VII SA/Wa 2669/13.

Postanowienie SN z dnia 31 marca 1958 r., II CR 399/57, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1958, nr 11, poz. 278.

Postanowienie WSA w Warszawie z dnia 14 sierpnia 2014 r., I SA/Wa 17/14.

Postanowienie WSA we Wrocławiu z dnia 12 grudnia 2013 r., I SA/Wr 1462/10.

Uchwała NSA z dnia 20 maja 2010 r., I OPS 11/09, „Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych” 2010, nr 4, poz. 54.

Uchwała SN z dnia 2 kwietnia 2008 r., III CZP 12/08, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 2009, nr 6, s. 78, „Monitor Prawniczy” 2008, nr 6.

Wyrok SN z dnia 8 lipca 1969 r., III CRN 220/69, OSN 1970, nr 5, poz. 83.

Wyrok SN z dnia 10 grudnia 2009 r., III CSK 82/09, Lex Polonica nr 2221912.

Wyrok WSA W Warszawie z dnia 14 czerwca 2007 r., IV SA/Wa 487/07, Lex nr 351333.

Opracowania

- Broniewicz W., *W kwestii prawnego kuratora*, „Palestra” 1968, nr 6.
- Cisowska-Sakrajda E., *Kurator w postępowaniu przed sądami administracyjnymi*, [w:] *Przegląd dyscyplin badawczych i pokrewnych nauce prawa i postępowania administracyjnego. Zjazd Katedr Prawa Administracyjnego i Postępowania Administracyjnego*, red. S. Wrzosek, M. Domagała, J. Izdebski, T. Stanisławski, Lublin 2010.
- Drabik L., Sobol E., *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2007.
- Dubisz S., *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2006.
- Erećński T., Gudowski J., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Erećński, t. 3, wyd. 4, Warszawa 2012.
- Karcz G., *Glosa do postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 grudnia 2012 r. (sygn. akt II OZ 1120/12)*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2015, nr 6.
- Knysiak-Molczyk H., *Prawo do korzystania z pomocy i instytucji reprezentacji w postępowaniu administracyjnym*, „Samorząd Terytorialny” 2003, nr 9, s. 42.
- Korzan K., *Glosa do wyroku SN z dnia 8 lipca 1969 r., III CRN 220/69*, „Nowe Prawo” 1971, nr 7–8.
- Korzan K., *Stanowisko prawne kuratora spadku*, „Palestra” 1967, nr 12.
- Korzan K., *Stanowisko prawne syndyka masy upadłości i jego kwalifikacje*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1993, nr 8.
- Margoński M., *Kurator spadku*, Warszawa 2009.
- Matan A., *Kurator spadku jako zastępca procesowy strony w postępowaniu administracyjnym*, „Roczniki Administracji i Prawa: Teoria i Praktyka” 2000, nr 1.
- Niezgódka-Medek M., *Komentarz do art. 247*, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, red. B. Dauter, B. Gruszczyński, A. Kabat, M. Niezgódka-Medek, Warszawa 2011.
- Pazdan M., *Przedstawicielstwo*, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański (wyd. 2), Warszawa 2008.
- Radecki G., *Wniosek o przyznanie prawa pomocy złożony przed wplynięciem skargi do sądu administracyjnego*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2009, nr 4.
- Szymczak M., *Słownik języka polskiego PWN. Tom pierwszy A–K*, red. H. Szkiładź, S. Bik, C. Szkiładź, Warszawa 1978.
- Tarno J.P., *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, Warszawa 2006.

THE CURATOR OF THE ESTATE APPLYING FOR THE RIGHT OF ASSISTANCE
IN PROCEEDINGS BEFORE ADMINISTRATIVE COURTS

Abstract: The present study aims to reconstruct selected issues related to the position of the curator of the estate proceedings before administrative courts. The analysis includes basically applicable procedural regulations supplemented with practice shaped by courts (both administrative courts and common courts). Determining the scope of application of the regulations in force is to facilitate the answer to the question regarding the possibility of applying for the right of assistance by the curator of the estate. The reconstructed model of proceeding in Polish legal system taking into account not only the views presented in the literature, but also the views extracted from previous court records. As a consequence, the article attempts to combine theoretical views with practical views derived from the jurisprudence of administrative courts and common courts.

Keywords: CURATOR OF THE ESTATE, RIGHT OF ASSISTANCE, PROCEEDINGS BEFORE ADMINISTRATIVE COURTS, COSTS OF PROCEEDINGS